

İRFAN ÖĞRETİLERİ

ERMİŞLERİN ERMİŞİ HERMES THOT

Metin Bobarođlu

İki binli yıllara girdiğimiz söylenen bugünlerde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de heyecanlı kutlamalar yapıldı. Ortak bir kabul ve mutluluğu paylaşmak çok güzel. Dünya insanının bu tür barış ve mutluluk kutlamalarına çok gereksinimi var doğrusu. Ancak başka bir yönüyle bakıldığında insanlık tarihi geçtiğimiz bin yıl içine sıkıştırılmış olmuyor mu?

Bu milenyumlu (bin yıllık) tarihlerin başlangıcı milat (doğum) olarak kabul edilmiştir. Milat yani İsa'nın doğumu, tüm insanlık tarihi için bir dönüm noktası olduğunda, bütün tarihsel olaylar bu referansa göre tanımlanacaktır. İnsanlık tarihinin merkezinde İsa'nın doğumu vardır ve o doğum sıfır noktasıdır. Artık her şey ondan önce ve ondan sonra olarak anlam taşıyacaktır.

Hıristiyan Avrupa merkezli dünya görüşleri için milenyumun taşıdığı anlam, yalnızca bir takvim olayı değildir.

İsa Mesih insanlığı günahattan kurtarmak için Tanrı tarafından yeryüzüne gönderilmiş ilk "günahsız insandır", inancı onu tarihin merkezine oturtuyor. Diğer inanç ve uygarlıklarda başlangıç mitosunu ile ilgili tarihe konmuş referanslar farklı olmakla birlikte, egemen Batı uygarlığının etkisiyle miladi takvim tüm dünyanın ortak referansı haline gelmiştir.

Biz de pergelin sabit ucunu bu noktaya batırarak, diğer serbest ucunu açabildiğimiz ölçüde tarihin derinliklerine seyahat edeceğiz.

Kimi zaman yeryüzünün akarsularında coşacağız, kimi zaman göllerde mola vereceğiz, kimi zaman da okyanusların enginliğinde dinleneceğiz. Zaman zaman kaynaklardan su içeceğiz, zaman zaman yeraltı sularının gizeminde dolaşacağız.

"Kültür" en geniş tanımıyla, yaşam biçimini gösterir. Kültür, "insan-doğa" ve "insan-insan" ilişkilerinin toplamıdır. Kültürü belirleyen "üretim-tüketim-paylaşım" ilişkileridir. Kültür insan tarafından üretilmiş, nesilden nesile aktarılmış bir "ikinci doğa" niteliğindedir. Öyle ki, insan nasıl doğal çevreyle kuşatılmışsa o denli de kültür çevresiyle kuşatılmıştır. Kültürler "bilim, sanat ve felsefeyle" inceden inceye işlenerek rafine edilirler ve ortaya "yüksek yaşam biçimleri" olan "uygarlıklar" çıkar.

Kültür daha çok gelenek, görenek, töre ve alışkanlıklara sinmiştir. İnsana "bilinç dışı" bir veri olarak etki eder.

Uygarlık ise "bilinçli bir üretim" olarak kültürün içinden doğar ve döner, kültüre katılır. Bu nedenle kültürler karşılaştıklarında "içlerine kapanmasına" karşın, uygarlık doğduğu kültürden diğerlerine geçerek "yayılar ve evrenselleşir."

Her kültür içindeki birey, uygarlıkla tanışıkça diğer kültürlerle açılır ve insanlığın ortak uygarlığına katıldıkça da ondan pay alır. Böylece yerel sınırlarını aşarak kendini “dünya insanı” olarak algılamaya başlar.

Bir başka deyişle “uygar insan”, dünyanın neresinde ve hangi kültürde üretilirse üretilsin, “insanlık değerlerine sahip çıkan, onu benimseyen ve yaşamına katan insandır.”

Biz, kırka yakın farklı kültürü bünyesinde barındıran Anadolu insanıyız. Anadolu, Doğu ve Batı kültürlerinin ve uygarlıklarının bir araya geldiği ve etkileştiği çok yoğun bir ortam ve kavşaktır. Bu nedenle dünya uygarlıklarını algılamak ve yorumlamakta Anadolu insanı rakipsiz yetenektedir kanısındayım.

Dünya kültür ve uygarlıklarını, özellikle bizim de bir yönüyle içinde bulunduğumuz Batı uygarlığını derinden etkileyen bir öğretiyi ve bir kişiyi tanıtmakla işe başlayacağım. Bu öğreti Hermetizm ve bu kişi de Hermes Thot’tur.

Hermes Thot, kendinden sonra gelen dinleri, mistik akımları etkilediği kadar sanat, bilim ve felsefeyi de derinden etkilemiştir. Kimdir bu Hermes?

Hermes, eski Mısır’ın büyük ermiş–filozofu bir kişidir ve Antik Mısır uygarlığına damgasını vurmuş bir mürşit (inisiyator) olarak bilinir. Mısır’da bulunan milattan önce üç bin yıllarına ait yazmalarda Hermes’in “Tanrılar Dönemi” denilen bir dönemde yaşadığı söylenmektedir. Bu da onun en eski öğreticilerden olduğunu göstermektedir. Ona Hermes adını Yunanlı yazarlar vermiştir. İskenderiyeli Clément ve Asklepios’un eserlerinde ondan Hermes Trimegistes diye söz edilir. Trimegistes, “üç kez bilge” demektir.

Hermes Eski Yunan’da tanrılaştırılmıştır. Latinler de ondan Merkür Trimegistes olarak söz etmişlerdir. Araplar, Herms-i Heramise diye ondan alıntılar yapmışlardır.

İslam dünyasında ise İdris diye bilinmektedir. Terzi mesleğinin kurucusu da sayılan bu bilge kişi Terzi Hermes diye de ün salmıştır. Zaten İdris sözcüğünün anlamı da terzi demektir. Yunus Emre bir şiirinde ondan “İdris nebi hülle biçer, gezer Allah deyu deyu” diye söz etmiştir.

Hermes’in Mısır dilindeki adı ise Thot’tur. Thot’un terziliği, tasavvuf ve gnostik öğretilerde dış anlamıyla değil, daha çok iç anlamıyla benimsenmiştir; yani o insanlara “inisiyasyon” yoluyla “hal elbisesi” giydirmektedir.

Hermes sözcüğü Ermes, Hermis ve Heramis biçimlerinde de söylendiği gibi Anadolu Türkçesine de “Ermiş” olarak girmiş ve “Tanrı’ya kavuşma halinin” bir adı olarak benimsenmiştir. Böylece tasavvufun en temel kavramı ve amacı “ermiş” olmuştur.

Hermes’in öğretisi Antik Mısır’da Theb ve Memphis tapınaklarında halka kapalı ve yalnızca inisiye olmuş kendi üyelerine derece derece sunulmaktaydı.

Bu öğreti üç temel üzerine inşa edilmekteydi:

Birincisi “kavramsal” olup “akla” hitap etmekteydi, ikincisi “simgesel” olup “sezgiye”, üçüncüsü “mistik” olup “iç görüye” ve “iç deneyime” hitap etmekteydi.

Kavram, sezgi ve iç deneyim yoluyla kişi değiştirilip, yeniden doğuma ve yeniden yapılanmaya dönüştürülüyordu. Böylece herkesin bilmediği sırlara vakıf bir ermişler topluluğu oluşturulmuştu.

Bu ermişler topluluğu İskenderiyeli Clément’in bildirdiğine göre, Hermes’e ait kırk iki kitaptaki bilgilerle donatılıyordu. Bu kitaplardan bir kısmı dinsel metinler, bir kısmı yönetimle ilgili bilgiler, bir diğer kısmı astronomi, astroloji, kozmografya, coğrafya, geometri ve matematiğe ait bilgileri içeriyordu. Bu kırk iki eser bir bakıma ilk ansiklopedi niteliğindedir.

Antik Mısır dili, İbrani ve Arabî diller gibi niyet (*intentional*) dilleridir. Yazılırken sessiz harflerle yazılır, okunurken ise “seslendirilir.” Grek ve Latin dilleri ise ünlü ve ünsüz harflerle birlikte yazıya geçirilirler.

Bu dil özelliğine bağlı olarak Yunancada Hermes diye yazılan, Mısır dilinde HRM diye yazılmaktadır ve Hiram diye ünlendirildiğinde “nûrlanmış” anlamına gelmektedir. Ra; Güneş, Işık, Nûr anlamına geldiği için Hiram; “Ra’ya ermiş, Nûr’a kavuşmuş” demektir.

Hermetik öğretinin simgesel yöntemi dil ile bütünleştirilmiştir. Yirmi iki harften oluşan Mısır alfabesinin her harfi, bir sırrın simgesi olarak kodlanmıştı. Ayrıca her harf bir sayıya karşılık geliyordu. Her harf ve sayı da üçgenlerle gösterilen üçlü bir yasaya bağlıydı ki her birinin Lâhut âleminde, akıl âleminde ve madde âleminde birer yansıması bulunduğu gösterilmiş oluyordu.

Bu yöntem daha sonra İbrani mistisizminde Kabala ve Zohar’da ve İslam tasavvufunda Ebced ve Hurufilikte kullanılmıştır.

Örneğin, bir sayısına karşılık alfabenin ilk harfi (Alfa, Alef, Elif vb.)

Lâhut âleminde: Kendisinden bütün eşyanın çıktığı “saltık varlık”a;

Akıl âleminde: Sayıların kendinden çıktığı ve birleştiği “bir” sayısına;

Maddi ve Doğal âlemde: Görelî varlıkların baştacı olan “insan”a karşılıktır.

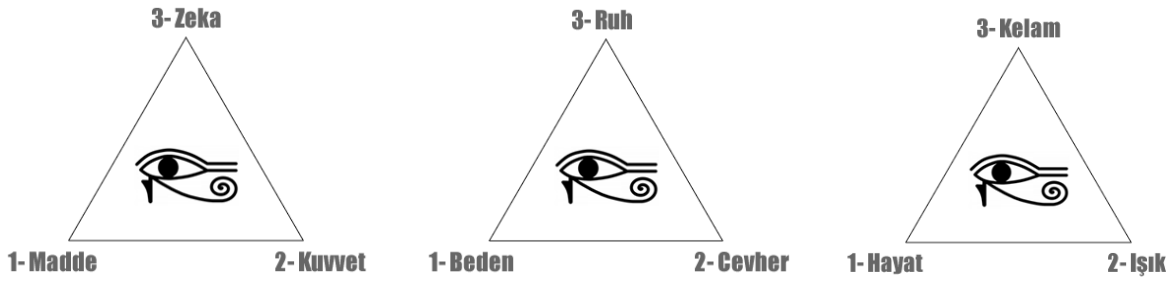
Bu ilk harfin sırrı elinde asa, başında altın taç, sırtında beyaz bir giysi bulunan bir bilge biçiminde betimlenmekte idi. Asa amirliğe; Altın Taç evren nûruna; Beyaz Giysi de saflığa ve temizliğe işaret ediyordu.

Daha önce belirttiğimiz gibi Hermesçilikte üçgen özel bir simge olarak kullanılmaktaydı.

Bunun nedeni “anlayış (irfan) gözünün açılması” için birbirini bütünleyen kavramların “üçlü bir dizge” olarak kullanılıyor olmasıydı.

Örneğin;

Hermes'e göre mistik deneyimlerin amacı insanın özgürlüğüdür. Bu özgürlük, insanın nefsi arzularından arınarak asıl kaynağa ilahi nûra kavuşarak şuurlanmasıdır.

Şimdi de Hermes'in öğretisiyle ilgili kendi sözlerine bir bakalım:

“Asıl insan Nûr'dur. İnsanlar bu nûru tanımazlar ve onu fark edemezler; ancak hakikat budur. Nûr her yerde, her kayada ve her taşta vardır. Bir insan nûr olan Osiris ile birleştiğinde, tikel tümelle birleşmiş olur ve o zaman nûru, o perdeler arkasında gizlense de yine her şeyi görür.

Başka her şey geçicidir, ancak nûr sürekli. Nûr insanın hayatıdır. Her insan için bu nûr kendisine her şeyden daha yakındır.

Bir insan bilgi ile törenlerin ve ayinlerin (ritüel) üstüne yükselir ve Osiris'e ererse, Nûr'a, o her şeyin başlangıcı ve sonu olan ve baştan başa nûr ile çağlayan Amon-Ra'ya varır.”

Ra: Nûr, Güneş, Işık

Osiris: Tümel Zekâ

Am-On-Ra: Kozmik Sevgi Güneşi

Hermesçi mistikler, kendilerini bütün varlıklarla birlik halinde görürler. Onların elde ettikleri ruhsal arınma ve aydınlanma, onlara evren ile ortaklık şuurunu getirir. Bu tür ermişlerin biricik görevi de ayırmaksızın herkese ve her şeye iyilikte bulunmaktır.

Hermes diyor ki: *“Osiris semadadır, fakat Osiris aynı zamanda her insanın kalbindedir. Kâlpdeki Osiris, semadaki Osiris'i tanırsa o zaman insan tanrısal bir ermiş olur ve parçalanmış Osiris tekrar toplanır.”*

Hermes, onu izleyenlere yaptığı her konuşmanın sonunda şöyle demektedir:

“İnsanlar ölümlü tanrılar, tanrılarsa ölümsüz insanlardır. Nûr sizsiniz ve bu nûr daima parlansın.” Hermes'in bu sözleri tapınakların kapılarına işlenmişti.

Hermes öğretisinde insan yedi mertebeden oluşmuş bir varlıktır:

1. *Shat*: Maddi beden
2. *Ank*: Hayat kuvveti
3. *Ka*: Astsal nûr, Kâlp
4. *Hati*: Hayvansal ruh

5. *Sheybi*: Kutsal ruh
6. *Bai*: Akli ruh
7. *Kon*: İlahi ruh

Hermetik yolcu için en son gaye nûra kavuşmaktır. Bunun için üç aşamalı bir eğitim uygulanırdı:

1. Beden eğitimi
2. Hayvansal ruh eğitimi
3. İnsani ruh eğitimi

İnsan ancak insani ruh eğitiminden sonradır ki evrenin görünmez kuvvetleriyle ilişkiye geçebilir ve gayb âleminden feyz alabilir. Bu yolla nefesine egemen olur ve ilâhi özgürlüğe kavuşabilir ve ancak böyle bir kimsedir ki diğer insanları irşat edebilir. Hermes'in öğrencilerine öğüdü şuydu:

"İlim kuvvetin, iman kılıcın, sükût da delinmez zırhın olsun. Hakikati herkesin anlayış derecesine göre açıkla. Ruh üstü örtülü bir nûrdur ki ancak Aşk ile ebedi olarak parlar; aşksız ise sönüp gider." İşte ermişlerin ermişi Hermes böylece öğretisini Aşk ile noktalamıştı.

KAYNAKÇA

- Felsefe Ansiklopedisi*, Cemil Sena Ongun
Felsefe Sözlüğü, Orhan Hançerlioğlu
Tasavvuf Tarihi, Cavit Sunar
Tasavvuf Felsefesi, Cavit Sunar
Tasavvuf Tarihi, M. Ali Ayni